

2023

Sverige och Kina i återblick

En sammanställning från
Nationellt kunskapscentrum om Kina

NATIONELLT
KUNSKAPSCENTRUM
OM KINA

Märit Eriksson och Alexis von Sydow har varit redaktörer för sammanställningen. Hanna Carlsson, Björn Jerdén, Frida Lindberg, Helena Löfgren, Hillevi Pärup, Esther Serger, Miriam Tardell, Lisa Zhang och Jessica Örnholt har medverkat i skrivandet. Victor Norderstål har arbetat med layout och grafik. NKK tackar även flera av våra kontakter som har bidragit med tips och granskning under arbetets gång.

© 2024 Nationellt Kunskapscentrum om Kina

Tryck: Amo Tryck AB

Diagram på s. 37-38: Bearbetade från Business Sweden: "Business Climate Survey for Swedish Companies in Mainland China" (2023) (<https://www.business-sweden.com/globalassets/episerver-forms/event-forms/business-climate-survey-mainland-china-2023.pdf>), s. 15 och 17.

Diagram på s. 52: Bearbetat från European Council of Foreign Relations: "Keeping America Close, Russia Down, and China Far Away: How Europeans Navigate a Competitive World" (2023) (<https://ecfr.eu/publication/keeping-america-close-russia-down-and-china-far-away-how-europeans-navigate-a-competitive-world/>), s. 5.

Diagram på s. 51 och 53: Bearbetat från "China's Approach to Foreign Policy Gets Largely Negative Reviews in 24-Country Survey", Pew Research Center, Washington, D.C. (2023) (https://www.pewresearch.org/global/wp-content/uploads/sites/2/2023/07/PG_2023.07.27_Vews-of-China_FINAL.pdf), s. 47 och 59. Disclaimer: Pew Research Center bears no responsibility for the analyses or interpretations of the data presented here. The opinions expressed herein, including any implications for policy, are those of the author and not of Pew Research Center. Pew Research Center has published the original content in English but has not reviewed or approved this translation.

Tabell på s. 57: Hämtade från "Kinesiska investeringar i Sverige: en kartläggning", FOI (2023) (<https://www.foi.se/rapportsammanfattning?reportNo=FOI-R--5474--SE>), s. 20.

Innehåll

Inledning	5
Kinas retorik mot Sverige	10
Det svenska EU-ordförandeskapet	14
Säkerhetshot och påverkan på civilsamhället	18
Debatt om forskningssamarbeten	22
Gör handeln med Kina Sverige sårbart?	26
Kina och Sveriges nya säkerhetspolitik	32
Affärsklimatet i Kina	36
Taiwanfrågan i svensk politik	40
Risker med kinesisk teknik	44
Folk och regering om Kina	48
Entusiasm och vånda kring kinesiska investeringar	54
Putailai och investeringen i Timrå	58

Inledning

År 2023 har Kina sedan länge etablerat sig som en av världens främsta stormakter, en gigant inom tillverkning och innovation och med ökande militär och diplomatisk styrka. Samtidigt är Kina en oförtäckt diktatur med komplicerade relationer till delar av sin omvärld. Landets högste ledare Xi Jinping är inne på sin tredje mandatperiod som kommunistpartiets generalsekreterare och strävar efter att koncentrera makten kring sig själv – något som börjar likna etablerandet av ett envælde inom ramen för enpartistaten. Men han och partiet står inför svåra uppgifter. Sedan covid-19-pandemin verkar Kinas ekonomiska utveckling ha gått in i en ny fas. Under 2023 har pandemirestriktionerna upphört, men den förväntade återhämtningen uteblir. Landet lider av en pågående fastighetskris, vilket är det tydligaste tecknet på att den investeringsdrivna tillväxtmodellen har nått vägs ände. Tillväxten hämmas av försämrade relationer till flera av världens mest avancerade ekonomier i Nordamerika, Europa och Nordostasien.

Relationen till supermakten USA är ansträngd under året. Länderna har utsett varandra till huvudmotståndare i en kamp om globalt inflytande och världsordningens utformning. Kinas relation till Ryssland fördjupas. Peking påstår sig inta en neutral hållning till kriget

i Ukraina, men stagar i själva verket upp Ryssland, som blir alltmer ekonomiskt beroende av Kina. Denna politik har en negativ inverkan på Kinas anseende i Europa. Samtidigt finns det ett betydande ömsesidigt ekonomiskt beroende mellan Europa och Kina. Konceptet "riskminimering" (de-risking) i förhållande till Kina, introducerat av EU-kommissionens ordförande Ursula von der Leyen, vinner bred acceptans under året, och EU har inlett granskningar av kinesiska subventioner inom viktiga industrier. Men denna utveckling kan hota ekonomiska intressen i EU-länderna. Bland annat kan Europas gröna omställning fördröjas om relationen till Kina försämras.

Även i Sverige har synen på Kina omprövats under de senaste åren. Förhållandet betraktas alltmer ur ett säkerhetsperspektiv. Detta gäller särskilt de ekonomiska banden, där Sverige har omfattande kontaktytor med Kina. Vårt land satsar stort på grön teknik, där Kina har ledande positioner inom många sektorer. Vi kan dra nytta av utbyte, forskningssamarbeten och ömsesidiga investeringar, men kinesiska leverantörer och investerare utsätts också för hårdare granskning.

Våra underrättelse- och säkerhetstjänster betonar hur den kinesiska statens agerande utgör hot mot svenska intressen. Samtidigt pekar näringslivet, kommuner och universitet på de stora möjligheterna med kinesiska samarbeten. Dessa olika perspektiv ger upphov till många debatter som äger rum under året och förväntas fortsätta i framtiden.

Denna översikt presenterar ett urval av händelser av intresse som inträffade under 2023, sorterade månadsvis, samt en serie tematiska nedslag inom olika områden. Skriften gör inte anspråk på att ge en allomfattande, eller för den delen officiell skildring av Sveriges förbindelser med Kina. Översikten baseras på öppna källor; vissa händelser är inte synliga för oberoende forskare och analytiker. Med detta sagt hoppas jag att sammanställningen kan bidra till att orientera sig i en tid av förändring där Kinas roll blir alltmer betydande.

Björn Jerdén
Centrumchef

Trevlig läsning!

8/1

Kina slopar merparten av de strikta covidrelaterade reserestriktioner som gällt sedan pandemins början, inklusive karantänkrav för inresande.

12-13/1

Sveriges EU-ordförandeskap inleds med att EU-kommissionen besöker Kiruna, där det statliga gruvbolaget LKAB meddelar att det hittat Europas största kända fyndigheter av sällsynta jordartsmetaller. I media diskuteras hur detta stärker hoppet om att EU ska kunna minska sitt beroende av import av kritiska råvaror från Kina. Även kinesiska medier uppmärksammar fyndet.

Januari

7/1

Sverige inför tillfälliga inreserestriktioner för resande från Kina utan EES-medborgarskap. Resande ska kunna uppvisa intyg på negativt covidtest. Restriktionerna avskaffas sedan den 18 februari.

12/1

Dagens Nyheter publicerar en granskning av de avtal som forskarstudenter på stipendieprogrammet Chinese Scholarship Council (CSC) måste skriva på för sina utlandsstudier. Flera svenska lärosäten avbryter eller pausar därefter sina CSC-samarbeten.

Kinas retorik mot Sverige

Runt årsskiftet inleder Kina vad flera bedömare kallat en "charmoffensiv" mot EU. Den inbromsande kinesiska ekonomin i kombination med EU:s kritik mot Kinas relation med Ryssland bidrar till en mer försonande ton i Kinas diplomati. En huvudmålsättning för den kinesiska politiken blir att förhindra ett europeiskt närmande till USA, och EU och Kina framställs som naturliga partner.

Även i Sverige söker Kinas ambassad att aktivt främja svensk-kinesiska relationer. Det sker till exempel genom en stor mängd besök och aktiviteter med lokal- och rikspolitiker, näringslivet och akademien. Till skillnad från situationen för ett par år sedan avhåller sig ambassaden från alltför skarp kritik i sina offentliga uttalanden. Ambassadör Cui Aimin fokuserar på positivt laddade budskap om hur gynnsam Kinas ekonomiska utveckling är för Sverige samt den stora potentialen i svensk-kinesiskt samarbete, särskilt inom den gröna omställningen. Även Kinas generalkonsulat i Göteborg verkar öka sina främjandeaktiviteter under året.

Vid det fåtal tillfällen som ambassaden väljer att göra mer kritiska kommentarer tillskrivs dessa inte ambassadören utan en icke namngiven talesperson. Det gäller till exempel kommentarer på två Kinatal som statsminister Ulf Kristersson höll på försommaren. Ambassaden kritiserar bland annat den europeiska Kinapolitiken, som statsministern uttrycker stöd för, särskilt konceptet "de-risking". Kina hävdar även sin rätt att använda våld för att vinna kontroll över Taiwan, att Kinas samarbete med Ryssland är legitimt och att Gui Minhai-fallet har hanterats rättvist.

Sverige blir stundom till slagträ när Kina gör inlägg i globala debatter. Kinesiska företrädare har klargjort att de inte ser de danska, tyska och svenska utredningarna av Nord Stream-explosionerna som legitima, objektiva eller tillförlitliga och att utredningarna inte

bevisar att Nato inte ligger bakom sprängningarna. Sabotaget beskrivs även som ett exempel på varför Kinas så kallade globala säkerhetsinitiativ behövs.

Kina fördömer också de koranbränningar som äger rum i Sverige under året. Händelserna tas upp av kinesisk media som ett exempel på västerländskt hyckleri om religionsfrihet och yttrandefrihet, som används för att ursäkta islamofobi och rasistiska provokationer. Uppståndelsen kring koranbränningarna kontrasteras gärna mot en annan av Kinas utrikespolitiska satsningar – det globala civilisationsinitiativet (Global Civilisation Initiative, GCI). Initiativet riktar sig mot en förment västerländsk syn, som dömer alla kulturer efter sin egen måttstock, och presenterar i stället en relativistisk syn där världens civilisationer förväntas respektera varandras särdrag.

Mao Ning, det kinesiska utrikesministeriets talesperson. Bild: Andy Wong / AP / TT

2/2

Det kinesiska utrikesministeriet kritiserar "hyckleriet i den så kallade 'respekt för religionsfriheten' som vissa västerländska politiker menar sig ha" efter att Rasmus Paludan bränner Koranen utanför Turkiets ambassad i Sverige.

Februari

1/2

Förordnandet av Sveriges kulturråd på ambassaden i Peking löper ut och tjänsten vakanssätts.

16/2

Dagens Nyheter publicerar en granskning av kinesiska forskare, med kopplingar till landets militär, som har bedrivit känslig forskning på svenska lärosäten. Två dagar senare publicerar Svenska Dagbladet en utförligare kartläggning inom samma område.

22/2

I Säpos lägesbild för 2022/2023 fästs stor vikt vid Kina, som beskrivs som "ett långsiktigt och växande hot". De hot och risker som främst behandlas rör underrättelseverksamhet, cyberangrepp, strategiska uppköp och investeringar, forskningsutbyten och teknikanskaffning.

24/2

Det kinesiska utrikesministeriet ifrågasätter trovärdigheten hos de nationella Nord Stream-utredningarna, inklusive den svenska utredningen.

Det svenska EU-ordförandeskapet

Sverige innehar ordförandeskapet i EU:s ministerråd under första halvåret 2023. Enligt statsminister Ulf Kristersson är en enig Kinapolitik inom EU en av det svenska ordförandeskapets grundvalar. Under hela perioden fortsätter den europeiska debatten om beroenden och konkurrenskraft i förhållande till Kina. Diskussionerna berör även EU:s relation till USA och den amerikansk-kinesiska stormaktsrivaliteten, och Sverige betonar vikten av transatlantisk samordning.

Ordförandeskapet invigs i januari i Kiruna, där Sverige vill visa upp sig som innovations- och gruvnation. Mötesorten ska hjälpa till att demonstrera svenska framgångar inom den gröna omställningen och rymdsektorn, och samtidigt tillkännages att Europas största fyndighet av sällsynta jordartsmetaller har upptäckts i kommunen.

Dessa uppvisningar görs i kontexten av Kinas starka ställning inom grön teknologi och landets marknadsdominans inom just sällsynta jordartsmetaller. Den pågående europeiska debatten om konkurrenskraft och strategiska beroenden mynnar några månader senare ut i kommissionsordföranden Ursula von der Leyens tal om "de-risking", eller riskminimering, i EU:s ekonomiska relationer till Kina.

Dagen efter att Sverige står värd för ett informellt utrikesministermöte där Kina stod på dagordningen hålls den andra upplagan av EU:s ministerforum om den indo-pacifiska regionen, som sträcker sig från Afrikas östkust till Stilla havet. Detta ses som ett betydelsefullt steg mot att institutionalisera forumet och EU:s arbetssätt gentemot regionen. Ministrar och andra högt uppsatta deltagare från 26 länder i regionen, regionala organisationer och EU-medlemsstater deltar. Även ett särskilt sändebud från USA närvarar, men ingen representant från Kina. Kina kritiserar forumet för att behandla

regionen som en geopolitisk spelplan i stället för att främja konstruktivt samarbete.

Under ordförandeskapet driver regeringen en svensk hållning i de pågående debatterna om EU:s förhållningssätt till Kina. Dessa gäller till stor del de utmaningar som uppstår för EU genom USA:s och Kinas motsättningar inom industripolitik, teknik och säkerhetspolitik. Regeringen betonar vikten av att komma överens med USA om gemensamma standarder för nya tekniker, bland annat i samband med det möte som handels- och teknikrådet mellan EU och USA håller i Luleå 30–31 maj. Sverige förespråkar samtidigt att EU bör stärka sin konkurrenskraft och komma i kapp både USA och Kina inom nya tekniker och den gröna omställningen. EU borde enligt regeringen också återgälda USA:s stöd till Ukraina genom större engagemang i den indo-pacifiska regionen.

Bild: Virginia Mayo AP / TT

I slutet av maj håller statsministern ett linjetal om Kina på konferensen Stockholm China Forum, där han beskriver Kina som en ekonomisk och teknisk gigant, men också som en auktoritär stat vars utrikespolitik blivit mer aktiv och pådrivande. Han argumenterar för att EU måste riskminimera sin relation till Kina, men att det inte innebär att unionen ska bryta sina ekonomiska band till landet. Samtidigt uttrycker han att EU i sin Kinarelation måste samarbeta med partner i den indo-pacifiska regionen, framför allt USA, utifrån en helhetssyn på euroasiatisk säkerhet. Han framhåller också att EU:s medlemsstater måste agera i enighet för att EU ska vara en trovärdig global aktör.

Mars

16/3

Regeringen lägger fram ett lagförslag om att säkerhetsgranska utländska investeringar, med möjlighet att förbjuda riskfyllda affärer. Lagförslaget ses av vissa som ett verktyg för att stoppa bland annat kinesiska förvärv i strategiska och säkerhetskänsliga sektorer.

18/3

Nära ett år efter att ett "House of Sweden" i Taiwan röstades igenom i riksdagen menar Taiwans utrikesminister Joseph Wu i en intervju med Sveriges Radio att en sådan uppgradering av Sveriges representation vore viktig för Taiwan. Markus Wiechel (SD) från riksdagens utrikesutskott uppger att rekrytering till huset pågår, men andra politiker tvivlar på att beslutet kommer att genomföras. Benämningen på representationskontor med koppling till Taiwan har vid vissa tillfällen orsakat spänningar mellan andra länder och Kina.

31/3

Industriföretaget Gränges meddelar att det investerar 225 miljoner kronor i ett nytt samriskbolag för återvinning och gjutning av aluminium i provinsen Yunnan i södra Kina.

Säkerhetshot och påverkan på civilsamhället

I Säkerhetspolisens (Säpo) lägesbild för år 2022/2023 pekas Kina tillsammans med Ryssland och Iran ut som de främsta hoten mot Sveriges säkerhet. Medan Ryssland benämns som "det största hotet" och Iran som "ett påtagligt säkerhetshot", beskrivs Kina som "ett växande och långsiktigt hot". Syftet med Kinas säkerhetshotande verksamhet i Sverige är att säkerställa den kinesiska regimens fortlevnad och att bli en global stormakt. Enligt Säpo tar sig verksamheten bland annat uttryck i cyberattacker, hot mot dissidenter, strategiska uppköp och anskaffning av teknik och kunskap. Kinas underrättelseverksamhet mot svenska intressen

Stödmanifestation för Gui Minhai 2020. Bild: Lisa Arfwidson / SvD / TT

uppges vara systematisk och omfattande och sker bland annat genom underrättelseofficerare i Sverige och cyberangrepp. En händelse under året som väcker misstänksamhet är att flera kinesiska delegationer har försökt få tillträde till säkerhetsklassade berggrum, till exempel internetleverantören Bahnhofs datahall i Stockholm och Kungliga bibliotekets underjordiska lager.

Kinesiska myndigheter försöker även påverka det svenska civilsamhället. Ett område som uppmärksammas under året är kommunistpartiets kopplingar till kinesiska språkskolor i Sverige, som avslöjas i en rapport från Nationellt kunskapscentrum om Kina i juni. Dessa skolor bedriver en huvudsakligen ideell helgundervisning i kinesiska riktad till den kinesiska diasporan, det vill säga personer med kinesisk bakgrund. Partiets påverkan på dessa skolor är en del av dess större strategiska arbete med målet att motverka framväxten av kritiska röster i diasporan.

Påverkan sker bland annat genom att erbjuda officiella utbildningar och certifieringar till skolor och lärare som följer den kinesiska statens riktlinjer, eller genom att tillhandahålla ekonomiskt stöd, läroböcker och andra resurser. Senare under året visar TV4:s Kalla fakta att läromedel i kinesiska som används inom modersmålsundervisningen på svenska grundskolor har producerats av organisationer nära kommunistpartiet och innehåller propagandabudskap.

Delar av kommunistpartiets påverkan på kinesiska språkskolor är ett exempel på transnationell repression, det vill säga auktoritära staters förtryck av personer som lever utanför de egna gränserna. Kina är den stat i världen som arbetar mest aktivt med transnationell repression. I en svensk kontext rör det mest kända fallet Gui Minhai, en svensk medborgare och förläggare som kidnappades av kinesiska staten 2015 och sedan dess hålls fängslad i Kina. Uppmärksamhet kring Kinas transnationella repression är sannolikt en faktor bakom den kraftigt försämrade Kinabilden i Sverige på senare år.

April

11/4

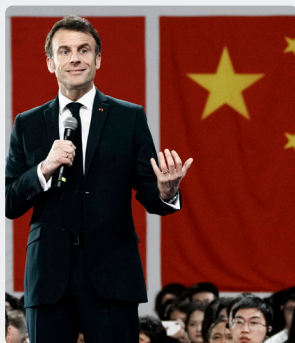
Baserat på information från Bolagsverket rapporterar SVT att 1 500 företag hade en kinesisk medborgare som registrerad verklig huvudman. Säpo pekar i samband med detta på ett utbrett kinesiskt spioneri mot Sveriges näringsliv, forskning och politik.

26/4

Post- och Telestyrelsen (PTS) meddelar i stort sett oförändrade säkerhetsvillkor för den kommande stora spektrumauktionen i september. Liksom under 5G-auktionen 2021 kommer därmed utrustning från de kinesiska företagen Huawei och ZTE inte att tillåtas.

12/4

I ett uppmärksammat Twitterinlägg understryker Carl Bildt att EU bör hålla fast vid Ett Kina-politiken, men insistera på en fredlig lösning på Taiwankonflikten. Detta sker efter att Frankrikes president Emmanuel Macron apropå Taiwan framhållit att EU bör avstå från att blanda sig i kriser som inte är våra. En debatt om förhållningssättet till Taiwan följer i svensk media.

17/4

Utbildningsminister Mats Persson meddelar att kriterierna för att välja ledamöter till universitetsstyrelser ska ses över. Han hänvisar till medias granskningar av kinesiska forskare på svenska lärosäten och efterfrågar hög säkerhetspolitisk kompetens i dessa styrelser.

27/4

Regeringen fattar beslut om att halvera mandatperioden för externa ledamöter i svenska lärosätens styrelser.

Debatt om forskningssamarbeten

I takt med att Kina har blivit en av världens främsta vetenskapsnationer har forskningssamarbetet mellan Sverige och Kina ökat snabbt. Kina var 2021 Sveriges fjärde största partner mätt i antal gemensamt författade publikationer. Sverige och Kina samarbetar framför allt inom naturvetenskapliga och tekniska ämnen samt medicin. Förutom förekomsten av gemensamma forskningsintressen väljer svenska forskare också att samarbeta med kinesiska partners för att få tillgång till finansiering, personal och data, eller möjlighet att tillämpa sina forskningsresultat i Kina. Dessutom betraktar många Kina som en nödvändig samarbetspartner för att hänga med i teknikutvecklingen och för att hantera globala utmaningar kopplade till bland annat hälsa och klimat.

Men utmaningarna med forskningssamarbeten med Kina diskuteras allt oftare i Sverige. Både Säpo och den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten Must påpekar att Kina har ett intresse av svensk teknik och innovation för att nå sina säkerhetspolitiska målsättningar. Vidare gör den bristande transparensen i Kina att det är svårt för svenska forskare att ta reda på information om sina partner och förstå i vilken kontext dessa verkar. Otydligheten i kinesisk lagstiftning om överföring av forskningsdata mellan länder skapar också osäkerhet kring internationella samarbeten.

Frågor om forskningssamarbeten med Kina har tidigare diskuterats främst inom forskningssektorn. Under våren briserar dock debatten efter en rad uppmärksammade mediegranskningar. Bland annat gör Dagens Nyheter en granskning av kinesiska forskarstudenters avtal med en kinesisk stipendiemyndighet och menar att studenter i Sverige riskerar att utpressas till lojalitet med den kinesiska regimen. Några månader efter granskningen har flera svenska lärosäten avbrutit eller pausat avtalen med den kinesiska stipendiemyndigheten.

Svenska Dagbladet visar i sin tur att forskare med kopplingar till Kinas militär har samarbetat med kollegor vid svenska lärosäten. Samarbetena har i vissa fall fått statlig svensk finansiering. Vissa samarbeten har skett inom strategiska områden, vilket väcker frågor om huruvida svenskutvecklad teknik därigenom hjälpt till att stärka Kinas militär.

Den svenska regeringen reagerar snabbt på dessa rapporter. Frågan om forskningssamarbeten med auktoritära länder har hittills främst hanterats av lärosätena själva. Nu vill regeringen att lärosätena i högre grad ska ta hänsyn till nationella intressen i sina bedömningar av risker med internationella samarbeten.

Bland annat väljer regeringen att förkorta mandatperioden för ledamöter i lärosätenas styrelser från tre år till 17 månader, ett beslut som väcker stark kritik från lärosätena, som anser att detta inkräktar på den akademiska friheten. Motiveringen till beslutet är ett behov av bättre säkerhetspolitisk kompetens i ljuset av Rysslands krig mot Ukraina samt kinesisk, rysk och iransk infiltration. Regeringen tillsätter även en utredning som föreslår att kompetens i säkerhetsfrågor ska beaktas vid nominering av ledamöter till styrelserna samt att styrelseledamöter och rektorer ska få kompetensutveckling i säkerhetsfrågor.

Vidare får myndigheterna Universitets- och högskolerådet, Vinnova och Vetenskapsrådet i uppdrag att ta fram nya nationella riktlinjer för internationella samarbeten inom högre utbildning och forskning. Kungliga Tekniska Högskolan (KTH) är ett av de lärosäten som uttryckt ett behov av "enkla tydliga riktlinjer när det gäller hantering av forskning och utbildning som tar hänsyn både till nytta och risker med internationella samarbeten".

10/5

Region Stockholm meddelar att man inte kommer att förlänga sitt pendeltågsavtal med det kinesiskägda företaget MTR. Det nuvarande avtalet löper fram till 2026.

Maj

4/5

Det kinesiska företaget Putailais mångmiljardsatsning på att etablera en batterianodfabrik i Torsboda i Sundsvalls kommun presenteras.

12/5

Tyska myndigheter utlovar mångmiljardstöd till Northvolts etablering av anläggningen Northvolt Drei. Batteritillverkaren blir därmed en av vinnarna på de nya reglerna för statsstöd i samband med EU:s industripolitiska omorientering i ljuset av konkurrensen från Kina och USA.

13/5

Den andra upplagan av EU:s ministerforum om den indo-pacifiska regionen hålls utanför Stockholm. Utöver utrikesministrar från EU närvarar bland annat ministrar och andra högt uppsatta deltagare från 26 länder i den indo-pacifiska regionen. Ingen kinesisk representant deltar och det kinesiska utrikesministeriet kritiserar forumet.

30/5

Statsminister Ulf Kristersson håller ett linjetal om Kina där han ställer sig bakom den riskminimeringsstrategi som EU-kommissionens ordförande presenterat tidigare under året samt betonar vikten av intern enighet och samförstånd med USA i fråga om EU:s Kinapolitik. Han uttrycker även oro över Taiwankonflikten och hur Europa skulle påverkas av en eskalering, liksom en önskan att utveckla de europeiska relationerna med Taiwan.

Gör handeln med Kina Sverige sårbart?

Kina är en viktig handelspartner för Sverige. Frågan om vårt ekonomiska beroende av Kina blev aktuell redan under covid-19-pandemin, när riskerna med världsomspännande leveranskedjor för den nationella försörjningen blev tydliga. Sedan dess har de geopolitiska spänningarna ökat ytterligare, vilket medför högre risk för stora störningar i handeln med Kina. Sverige och andra länder måste nu förhålla sig till Kinas möjligheter att utnyttja våra sårbarheter i den ekonomiska relationen till landet.

Sveriges exponering mot den kinesiska ekonomin har vuxit sedan början på 2000-talet. Handeln med Kina har gått från cirka 1 procent av Sveriges BNP år 2000 till cirka 3,2 procent år 2022. Kina är Sveriges femte största importmarknad och elfte största exportmarknad, och under 2023 var Sveriges utrikeshandel med Kina värd 2,70 procent av Sveriges BNP. Därtill finns det över 600 svenska eller Sverigerelaterade bolag i Kina.

Kinas andel av de nordiska ländernas utrikeshandel januari 2018 till november 2023 (%)

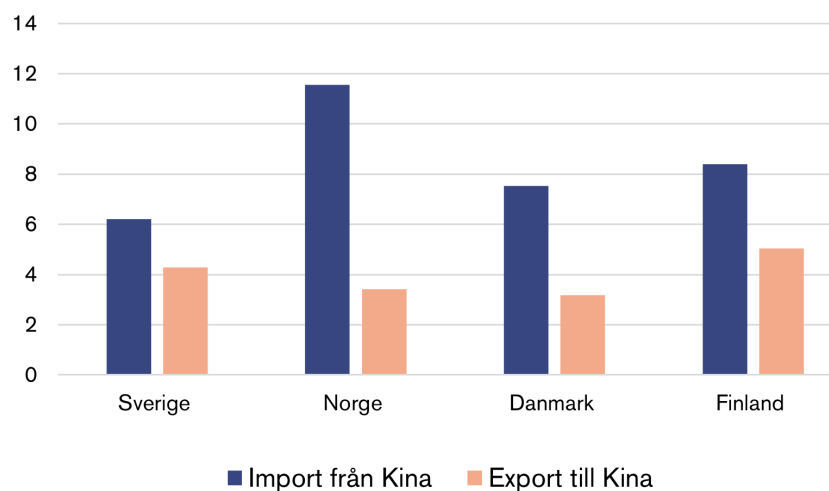

Bild: Andy Wong / TT

De svenska bolagens sammanlagda omsättning i Kina var 2021 nästan fyra procent av Sveriges BNP. Det finns även 113 större kinesiska bolag i Sverige, med totalt över 25 000 anställda.

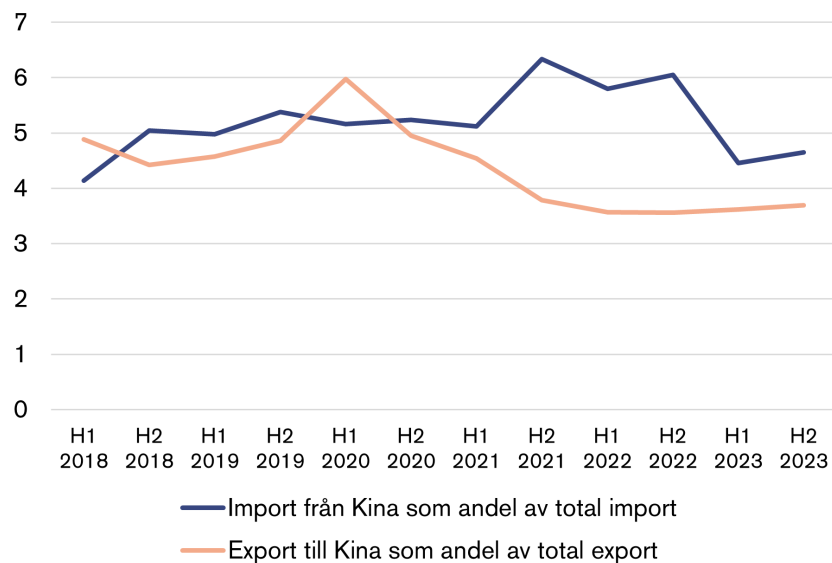
Inom EU ligger Sverige strax under genomsnittet både vad gäller export och import till och från Kina som andel av BNP. Våra nordiska grannländer har till exempel en något större exponering mot Kina (se diagram). Att slå fast Sveriges totala beroende av Kina är samtidigt svårt, eftersom Kina står för nästan 30 procent av världens handel med tillverkningsvaror och en ännu större andel av många värdekedjor som är avgörande för den globala produktionen, till exempel råvaror och komponenter. Detta innebär att många varor som kommer till Sverige via EU egentligen har sitt ursprung i Kina. Sverige kan alltså vara långt mer beroende av Kina än det kan verka utifrån dess relativt lilla andel av vår direkta utrikeshandel.

Större avbrott i handeln med Kina, till exempel på grund av krig eller sanktioner, skulle få allvarliga konsekvenser för Sveriges ekonomi och välfärd. Hur stora återverkningarna blir beror till stor del på de

svenska företagens möjligheter att ställa om sin verksamhet. En del export skulle kunna säljas till andra marknader och en del importvaror, till exempel maskiner, möbler och kläder, köpas från andra länder än Kina. Den största kostnaden uppstår när handeln inte kan ersättas. Vid ett stort handelsavbrott skulle en betydande del av Sveriges export förmodligen inte kunna säljas på andra marknader, åtminstone inte till ett lika förmånligt pris. Vissa specifika importvaror skulle också vara svåra att köpa från andra marknader. Till exempel dominerar Kina värdekedjan för sällsynta jordartsmetaller, som behövs för att tillverka komponenter i bland annat de för Sverige viktiga fordons- och stålindustrierna.

Händelser under året antyder hur det skulle kunna se ut om Kina vill använda sin marknadsdominans som maktmedel. Under sommaren inför Kina restriktioner på export av gallium och germanium, som används för tillverkning av högteknologiska mikrochips. I oktober tillkommer exportkontroller på grafit, med

Kinas andel av Sveriges utrikeshandel över tid (%)

Brytning av sällsynta jordartsmetaller i Baotuo, Inre Mongoliet, 2010. Bild: AP / TT

nationella säkerhetsintressen som förevändning. Exportstopp kan även förekomma utan att formella hinder införs: Kina har till exempel inte godkänt export av artificiell grafit till Sverige sedan före 2020. Tekniska framsteg kan dock göra det möjligt för företag att ersätta insatsvaror från Kina med mindre sällsynta produkter och råvaror. Till exempel meddelar den svenska batteritillverkaren Northvolt i november att de uppfunnit ett konkurrenskraftigt natriumjonbatteri, som kan tillverkas utan att vara beroende av Kinadominerade leveranskedjor. Det återstår dock att se om innovationen kan bli kommersiellt gångbar.

Juni

19/6

Försvarsberedningen lämnar över sin säkerhetspolitiska rapport Allvarstid till försvarsministern. För första gången i en sådan rapport behandlas Kina i ett eget kapitel.

21/6

Bloomberg rapporterar att Electrolux avisat ett förvärvsbud från det kinesiska vitvarubolaget Midea. Midea har inte velat ge Electrolux de garantier företaget krävt på att affären skulle äga rum även i händelse av framtida regleringshinder.

22/6

The Economist rapporterar att Kina utan förklaring verkar ha stoppat exporten av grafit till Sverige. Enligt EU-kommissionen har Kina inte beviljat exportlicenser för artificiell grafit till Sverige sedan före 2020. Spekulationer om det är ett försök att påverka Sveriges konkurrenskraft inom den gröna omställningen florerar.

Kina och Sveriges nya säkerhetspolitik

Bild: Sergei Bobylev / AP / TT

I maj 2022, efter Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina, beslutade den socialdemokratiska regeringen att söka svenskt medlemskap i Nato. Även om Sverige fortfarande inte är Natomedlem när 2023 är slut innebär ansökan till försvarsalliansen en ny säkerhetspolitisk orientering, vilket även kan påverka Sveriges säkerhetspolitik mot Kina.

Kina blir en allt viktigare faktor för Sveriges och Europas säkerhet när världspolitiken alltmer präglas av spänningar mellan USA, Kina och Ryssland. Särskilt Kinas uppbackning av Ryssland under Ukrainakriget, och Rysslands ökande beroende av Kina, gör att Europas säkerhet framstår som nära kopplad till utvecklingen i Östasien.

Under året blir det därför märkbart att säkerhetsperspektivet hamnar i förgrunden inom de svensk-kinesiska relationerna vad gäller handel, investeringar, teknik och forskningssamarbeten. Många av dessa frågor har en tydlig geopolitisk dimension. Sverige måste förhålla

sig till konflikter om strategisk teknik mellan USA och Kina, liksom att Kina indirekt stöder Rysslands krigföring, bland annat genom kraftigt ökad handel med landet. Kina försöker samtidigt försvaga USA:s ställning genom att så split mellan Washington och dess allierade.

Detta perspektivskifte blir tydligt i Försvarsberedningens rapport Allvarstid, som publiceras i juni. Rapporten ger stort utrymme åt Kina och konstaterar att "Kinas geopolitiska ambitioner långsiktigt utmanar den globala säkerheten och den regelbaserade världsordningen, och därmed även svensk och europeisk säkerhet". Detta är stor skillnad mot hur Kina beskrevs i beredningens föregående rapport Värnkraft, från 2019.

Beskrivningen av Kina i Allvarstid har ett perspektiv som ligger nära Natos. Nato är i grunden en regional allians, med grunduppgiften att försvara nordamerikanskt och europeiskt territorium, men organisationen beskriver Kina som en "systemisk utmaning" för hela "den regelbaserade världsordningen". Detta är formuleringar som nu alltså syns i svensk säkerhetspolitik. Försvarsberedningen noterar också uttryckligen att Nato ser Kina som en "utmaning för Natos intressen, säkerhet och värderingar".

Som medlem i alliansen kan Sveriges säkerhetspolitik närma sig USA:s prioriteringar. Här blir Kina särskilt relevant. I en intervju i juli säger exempelvis statsminister Ulf Kristersson att Sverige som Natomedlem bör "visa intresse för de säkerhetsfrågor som USA ser i helt andra delar av världen". Frågan om Natos eventuella framtid utanför den nordatlantiska regionen förblir dock kontroversiell, och bland medlemsstaterna intar till exempel Frankrike en relativt skeptisk hållning mot att organisationen ska fokusera mer på Kina och StillaHavsregionen.

5/7

Statsminister Ulf Kristersson träffar USA:s president Joe Biden i Washington. Efter mötet framhåller Kristersson vikten av en gemensam transatlantisk syn på Kina och nämner att USA "såg riskerna med ensidiga beroenden tidigare än många europeiska länder".

Juli

4/7

Det kinesiska utrikesministeriet fördömer koranbränningarna i Sverige och menar att yttrandefriheten missbrukas för att spä på islamofobi och konflikt mellan civilisationer. Kinas "globala civilisationsinitiativ" lyfts fram som en mer konstruktiv väg framåt för internationella relationer.

24/7

Forskarna Trita Parsi och Frida Stranne skapar debatt med en artikel i Foreign Policy. De argumenterar för att Sverige antagit en mycket mer stridslysten hållning gentemot Kina, en linje som liknar USA:s men som skiljer sig från majoriteten av EU-ländernas.

24/7

Enligt siffror som TT har begärt ut har Bergsstatens beviljade undersökningstillstånd avseende vanadin, litium, kobolt, skandium och yttrium ökat från 151 till 246 mellan 2018 och 2023. Det ökade intresset för materialbrytning kan dock endast på lång sikt översättas till ett minskat beroende av Kina.

Affärsklimatet i Kina

Bild: Mark Schiefelbein / AP / TT

2023 blir ett återhämtningens år för den kinesiska ekonomin, men det går inte lika snabbt som väntat. 2022 var ett svårt år för företagen, med hårda pandemirestriktioner som påverkade affärsresultaten negativt, även om majoriteten av de svenska företagen i Kina fortfarande uppvisade positiva resultat. 2023 års affärsklimatundersökning bland svenska företag från Business Sweden uppmäter dock de sämsta siffrorna på över ett årtionde. Geopolitiska spänningar gör att Kina uppfattas som en mer riskfylld marknad än tidigare, och många företag som importerar från Kina väljer att köpa från andra länder i stället. Efter Ukrainakrigets intensifiering och sanktionerna mot Ryssland ställer sig många företag frågan hur deras verksamhet skulle påverkas av en stor konflikt kring Taiwan.

Den kinesiska marknaden har blivit mer utmanande även bortsett från de geopolitiska riskerna. Lägre tillväxt, ökande kostnader för till exempel arbetskraft och skarpare konkurrens ställer högre krav på företagen. Utländska varumärken är inte längre lika eftertraktade som tidigare. Starka inhemska varumärken har vuxit fram och politiska initiativ uppmuntrar till att köpa kinesiskt, med självförsörjning som mål. Det är särskilt företag inom industrisektorn som uppger att de påverkas negativt av dessa krav. Den största utmaningen som svenska företag i Kina anger är dock svårigheten

att locka högkvalificerad arbetskraft. Den strikta covidpolitiken och den negativa bilden av Kina i västerländsk media gör det svårt för vissa företag att attrahera utländska anställda. Den näst största utmaningen gäller skyddet av immateriella rättigheter, som visserligen har förbättrats men fortfarande är ineffektivt och präglas av dålig efterlevnad.

Samtidigt är de svenska och europeiska företagen på plats i Kina trogna den lokala marknaden och prioriterar en fortsatt närvaro (se diagram). Synen på affärsklimatet skiljer sig stort mellan sektorer, beroende på hur de påverkas av världshändelser och politik. Exempelvis är industrisektorn mer exponerad för politiska beslut än konsumentföretag. Företag som har egen produktion i Kina är obenäga att flytta verksamheten till andra marknader. En del av dessa företag marknadsanpassar sin verksamhet för att undgå risker, till exempel genom att bara använda kinesiska datasystem och separera den kinesiska verksamheten från övriga länder. Dessa företag har alltså arbetat aktivt med riskminimering redan innan den politiska debatten om "de-risking" tog fart på EU-nivå.

Svarsfrekvenser från svenska företag verksamma i Kina 2023 på frågan vilka externa faktorer som skapar möjligheter för företaget på kort sikt.

Augusti

1/8

Nya kinesiska licenskrav för export av gallium och germanium börjar gälla. Båda ämnena används inom bland annat halvledartillverkning och klassas som kritiska material av EU.

18/8

Sveriges nye ambassadör i Kina, Per Augustsson, överlämnar sina kreditivbrev till det kinesiska utrikesministeriet.

22/8

Journalisten Richard Lewis rapporterar att det stora svenska e-sportföretaget Ninjas in Pyjamas tagit bort alla tecken på stöd för Ukraina i sina sociala medier efter påtryckningar från den kinesiskägda turneringsarrangören Riot Games.

24/8

Internetleverantören Bahnhof meddelar att de avvisat en förfrågan från en kinesisk delegation om att besöka en datorhall i ett säkerhetsklassat bergum i Stockholm. Senare framkommer det att även Kungliga biblioteket och andra myndigheter mottagit liknande förfrågningar om att besöka underjordiska lokaler.

Taiwanfrågan i svensk politik

I Sverige, liksom i andra länder, är det svårt att separera ämnen som rör Taiwan från förhållandet till Kina. Taiwanfrågan briserar i svensk debatt efter Emmanuel Macrons uppmärksammade kommentarer vid ett Kinabesök i april. Den franske presidenten beskriver Taiwanfrågan som en dispyt mellan USA och Kina, som Europa bör hålla sig utanför. Idén att Europa borde inta en låg profil inför Kinas maktanspråk krockar med sympatier för den lilla ödemokratins hotade position.

De skilda åsikterna om huruvida Sverige borde ge mer uttryckligt stöd till Taiwan illustreras av ett replikskifte på Expressens debattsida, där de två SD-riksdagsledamöterna Aron Emilsson och Markus Wiechel anklagar tidigare statsminister Carl Bildt för att på Twitter (numera X) "indirekt stödja Kinas politik" om Taiwan, varpå Bildt

Taipei, Taiwans huvudstad. Bild: TT / Shutterstock

avfärdar sina motdebattörer som otillräckligt pålästa om Sveriges position i frågan. De flesta stora medier plockar upp frågan och publicerar ledartexter och debattinlägg som i flera fall förespråkar ett närmande till Taiwan. Ofta dras parallellerna till Rysslands invasion av Ukraina, som sannolikt har lett till växande sympatier för Taiwans belägenhet.

Även politiska utspel följer under våren, främst från Sverigedemokraterna och Liberalerna. Företrädare för båda partierna föreslår att Sverige ska bistå Taiwan militärt och sälja vapen till landet. Sverige har för närvarande ingen militär export till Taiwan. Denna typ av ställningstaganden är inte nya – Liberalerna och Miljöpartiet har till och med uttryckt stöd för ett diplomatiskt erkännande av Taiwan – men kan ses som inlägg i en bredare debatt om i vilken grad Sveriges demokratiska värderingar ska styra vårt förhållningssätt till Kina och andra diktaturer. Under året besöker även två delegationer med riksdagsledamöter Taiwan: i maj en grupp sverigedemokrater och i augusti en grupp av blandad politisk färg, inklusive tre socialdemokrater.

De svenska besöken, det växande engagemanget för Taiwan och debatten om ett eventuellt erkännande av landet följer ett internationellt mönster, där fler västländer väljer att knyta närmare band till Taiwan, även då det väcker starka reaktioner från Kina. Många hade väntat sig att den nya svenska regeringen skulle inta en mer Taiwanvänlig hållning än den förra regeringen, men utåt sett ligger man lågt under året. Trots krusningarna av Taiwanaktivism i regeringsunderlaget ses inga signaler på att Sverige kommer att ompröva sin Taiwanpolitik. Besked uteblir om det "House of Sweden" i Taiwan som riksdagen i ett tillkännagivande röstade igenom 2022 för att förstärka Sveriges närvaro i landet, och det återstår att se om den starkare transatlantiska länken i och med förestående Natomedlemskap kommer att påverka Sveriges förhållningssätt till Taiwan.

September

7/9

Regeringen meddelar att statsbidraget till etniska föreningar avskaffas. Olika kinesiska riksförbund i Sverige har genom åren fått bidrag från statliga myndigheter.

25/9

TV4 granskar hur läroböcker i kinesiska som används i den svenska modersmålsundervisningen är producerade på uppdrag av det kinesiska kommunistpartiet.

29/9

En rapport från Tillväxtanalys fastställer att de kinesiska investeringarna i forskning och utveckling (FoU) i Sverige minskar. Kina förblir dock det svenska näringslivets största utländska FoU-finansiär.

12/9

I regeringsförklaringen antar Ulf Kristersson en något skarpare ton mot Kina än året innan och nämner vikten av europeisk och transatlantisk samordning.

Även den kidnappade svenska medborgaren Gui Minhai omnämns.

6/9

Afrikansk svinpest upptäcks hos vildsvin i Fagersta. Enligt lantbrukare försvårar nyheten möjligheterna för ett grisköttsavtal med Kina.

26/9

Kinas FN-sändebud manar till att involvera Ryssland i utredning av Nord Stream-explosionerna. Detta är ett av flera uttalanden under året där Kina argumenterar för att de nationella utredningarna, inklusive den svenska, är otillräckliga och saknar trovärdighet.

Risker med kinesisk teknik

Riskerna med användning av teknik från kinesiskkontrollerade företag är tidvis i blickfånget under året. Tendensen är att både Sverige och många andra länder går mot större riskmedvetenhet och restriktivitet i användandet av produkter med kinesiska kopplingar.

I september auktionerar Post- och Telestyrelsen (PTS) ut stora tillståndsinnehav i mobilnätsspektret, och inför auktionen återaktualiseras frågan om kinesisk utrustning i det svenska mobilnätet. Redan inför 5G-auktionen 2021 beslutade PTS att förbjuda deltagande operatörer från att använda utrustning från de kinesiska bolagen Huawei och ZTE. Beslutet kvarstår under årets auktion och de tre vinnande budgivarna får alltså inte använda teknik från de kinesiska företagen i sin utbyggnad inom de nya frekvensbanden.

PTS beslut ligger i linje med det i många andra europeiska länder, som också har förbjudit Huaweis produkter i sina 5G-nät. Ett undantag är Tyskland, som fortfarande tillåter företagets produkter, men även där blir Huaweis närvaro i infrastrukturen alltmer kontroversiell.

En annan företeelse som får mycket uppmärksamhet under året är den populära video- och strömningstjänsten Tiktok, vars moderbolag ByteDance grundades i Kina och har sitt huvudkontor i Peking. Appen är helt förbjuden i vissa länder, och under våren inför flera europeiska länder förbud för offentligt anställda att ladda ner appen på sina arbetsenheter. Även EU-kommissionen, Europeiska rådet och EU-parlamentet inför liknande förbud för anställda. Anledningen är fortsatta oklarheter kring ByteDances tillgång till användardata. Det anses därmed finnas en risk att kinesiska staten genom ByteDance kan komma åt utländska användares information.

Bild: Janerik Henriksson / TT

Redan 2020 hade flera svenska myndigheter förbjudit appen på tjänstemobiler, och Regeringskansliet införde ett förbud under 2022. I mars 2023 följer ett stort antal myndigheter efter, inklusive Försvarsmakten, Transportstyrelsen och Kriminalvården, liksom regioner som Västernorrland och Blekinge, och förbjuder appen på anställdas jobbenheter. Regeringen avstår dock från initiativ till ett heltäckande förbud. Den utlösande faktorn bakom vågen av förbud är den amerikanska kongressens förhör i mars med Tiktoks vd Shou Zi Chew, som inte anses ge tillräckliga svar på frågan om säkerhetsriskerna med appen.

I Sverige går uppmärksamheten kring Tiktok in i diskussionen om beroende av Kina och risker med ekonomiska band till diktaturer. Flera debattörer tar upp Tiktoks kinesiska kopplingar, men i debatten lyfts även bredare frågor om integritet i sociala medier och de amerikanska teknikjättarnas makt.

Oktober

7-8/10

Ett läckage uppstår i den finsk-estniska gasledningen Balticconnector, och en telekomkabel mellan Sverige och Estland skadas i samband med händelsen. Utredningar pekar på att skadorna orsakats av att det Hongkongflaggade fartyget Newnew Polar Bear släpat ett ankare längs havsbotten. Fartygets seglingstillstånd är utfärdat till ett ryskt företag.

20/10

Kina tillkännager nya exportkontroller för tre typer av grafitprodukter. Grafit används bland annat till litiumbatterier i elbilar. Licenskravet för den artificiella grafit som Sverige inte har kunnat importera på flera år kvarstår.

4/10

EU-kommissionen påbörjar en granskning av Kinas statliga subventioner av elbilar. En eventuell kinesisk vedergällning riktad mot europeiska märken debatteras flitigt. I november meddelar kommissionen att Geely, huvudägare till Volvo Cars och Polestar, är en av de biltillverkare som ska granskas.

18/10

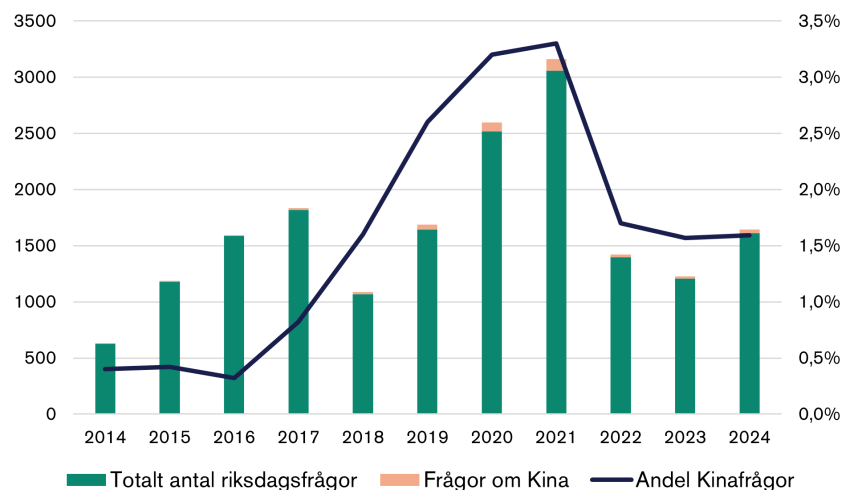
Sverige är ett av 51 länder som via Storbritanniens sändebud gör ett gemensamt uttalande om människorättskränkningar i Xinjiang vid FN:s tredje kommitté.

Folk och regering om Kina

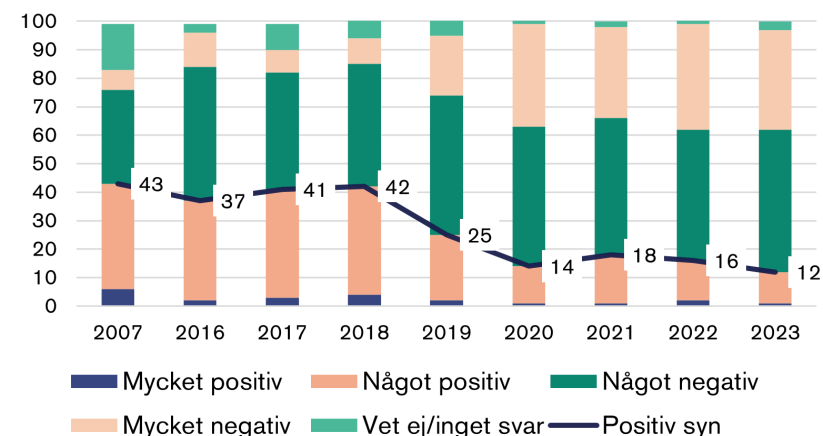
Efter att den sittande regeringen bildades hösten 2022 väntade sig vissa ett skifte i Sveriges Kinapolitik. En hårdare hållning, som stundtals efterfrågades från regeringspartierna när de var i opposition, kan emellertid inte skönjas i bredare politiska åtgärder under 2023. I sin kommunikation betonar regeringen bland annat vikten av EU:s roll i Sveriges förhållningssätt till Kina. I regeringsförklaringen i september säger statsminister Ulf Kristersson att "Sveriges relation till Kina ska vara förankrad i en europeisk strategi, och i nära transatlantisk samverkan". En liknande formulering lyfte Kristersson även i 2022 års regeringsförklaring. I årets regeringsförklaring säger Kristersson att "Kinas agerande mot Taiwan inger oro, och hot om militärt våld är oacceptabelt". Kristersson betonar också att regeringen arbetar för och kräver att Gui, bland andra svenska medborgare som sitter frihetsberövade utomlands, ska frigges.

Det nyligen inrättade nationella säkerhetsrådet, som ligger under statsrådsberedningen och leds av statsministern, verkar för

Antal och andel riksdagsfrågor som nämner Kina över tid

Svenskarnas syn på Kina över tid (%)

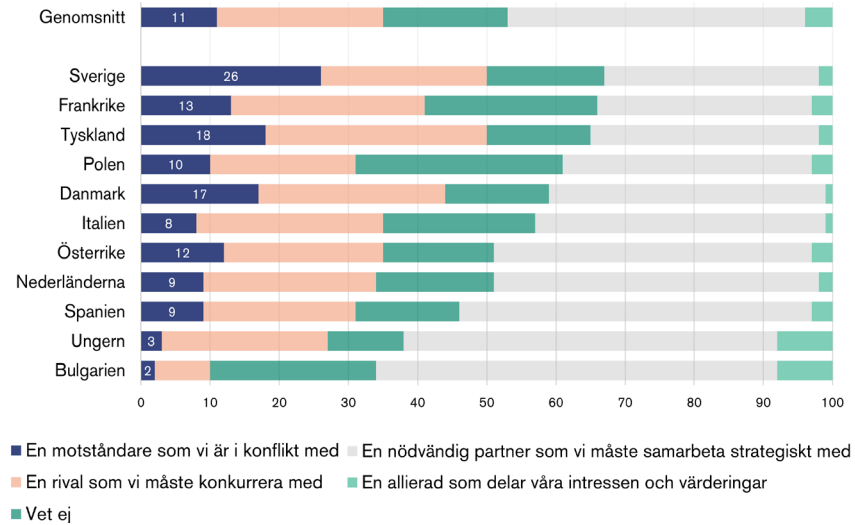

informationsutbyte och strategisk samordning kring frågor som rör nationell säkerhet. Enligt media står relationen till stormakter som Kina högt på säkerhetsrådets agenda under våren 2023, tillsammans med Nato och Ukrainas återuppbyggnad.

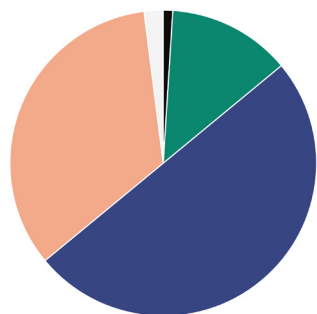
Aktiviteten gällande riksdagsfrågor om Kina tycks dock minska något. Sedan 2014 har i genomsnitt 1,6 procent av alla riksdagsfrågor nämnt Kina. Andelen nådde en topp på över tre procent 2020–21, då frågorna ofta berörde covid-19 men också mänskliga rättigheter, Hongkong och Taiwan. 2023 sjönk dock andelen tillbaka till 1,57 procent.

Den svenska opinionen om Kina har under de senaste åren blivit mer negativ. Enligt forskningscentret Pew ökade andelen svenskar som har en negativ bild av Kina från 40 procent till 85 procent mellan år 2007 och 2023, med den största ökningen, på hela 35 procentenheter, mellan åren 2018 och 2020. En möjlig förklaring till utvecklingen var den kampanj som den kinesiska ambassaden i Stockholm under perioden bedrev mot individer och organisationer

Européers syn på vad Kina är för Europa (%)

som ansågs vara kritiska till Kina. Sannolikt spelar dock bredare världspolitiska spänningar också in. 2023 anser hälften av svenskarna att Kina är en rival eller till och med motståndare till Europa, vilket är bland de högsta andelarna i Europa. De allra flesta svenskar anser även att Kina inte bidrar särskilt mycket, eller alls, till fred och stabilitet i världen.

Svenska respondenter svarsfrekvenser på frågan "i vilken mån bidrar Kina till global fred och stabilitet?" 2023

- Mycket
- Ganska mycket
- Inte alltför mycket
- Inte alls
- Vet ej/inget svar

7/11

Waldner Cup, en bordtennisturnering i Stockholm med kinesiska och europeiska spelare, och den medföljande konferensen Waldner Summit, tänkt att samla kinesiska och europeiska företrädare för politisk dialog, skjuts upp på obestämd tid två veckor innan premiär.

Beslutet uppges vara idrottsrelaterat, men äger rum efter kritik mot geopolitisk sportswashing och att arrangören felaktigt uppgett ett samarbete med kronprinsessparet.

15/11

Umeå tingsrätt beviljar rekonstruktion till vindkraftsparken Markbygden Ett, som har en skuld på sex miljarder kronor och vars moderbolag North Pole ägs av det statliga kinesiska energibolaget CGN. Markbygden Ett har under flera år betalat stora överräntor till sitt moderbolag.

November

2/11

Medier rapporterar att försvarsattachén på Kinas ambassad har besökt riksdagsledamoten Lars Wistedt (SD), medlem i Försvarsberedningen. Mötet äger rum i riksdagen med endast Wistedt som svensk deltagare, något som kritiseras av bland andra den före detta försvarsministern och socialdemokraten Peter Hultqvist. Wistedt påpekar som svar att han stämt av mötet med Säpo först.

7/11

Kammarrätten i Sundsvall beslutar att det var fel av det kommunala Torsbodabolaget att sekretessbelägga sitt avtal med Putailai (PTL) om etablering av en grafitanodanläggning. Torsboda Industrial Park offentliggör senare delar av uppgörelsen, som bland annat visar på kostsamma åtaganden från kommunal sida.

17/11

Timrå kommuns säkerhetsskyddschef säger upp sig med motiveringen att hon inte kunnat vara lojal mot kommunledningen och samtidigt följa säkerhetsskyddslagen i samband med PTL:s etablering i Torsboda.

21/11

Northvolt tillkännager ett genombrott i utvecklingen av energikapaciteten hos natriumbaserade batterier utan sällsynta jordartsmetaller. Förhoppningen är att tekniken i längden ska kunna konkurrera med litiumbatterier på vissa områden, vilket skulle kunna minska behovet av kinesiskproducerade material.

Entusiasm och vånda kring kinesiska investeringar

Under våren kommer till slut ett lagförslag om granskning av utländska direktinvesteringar, resultatet av en statlig utredning som pågick 2019–2021. De investeringar som enligt lagen ska granskas rör samhällsviktig och säkerhetskänslig verksamhet, kritiska råvaror, krigsmateriel och annat – breda kategorier som kommer att omfatta ett stort antal investeringar. Lagen, som börjar gälla den 1 december, gäller investeringar från alla länder utanför EU, men den utredning som föregick lagen klargör att behovet av investeringsgranskning delvis har uppstått i och med säkerhetshot från statsaktörer, där Kina nämns specifikt. Kinesiska investeringar i Sverige har varit omdebatterade åtminstone sedan Volvo Cars förvärvades av den kinesiska bilkoncernen Geely 2010. Under 2023 får flera verksamheter med Kinakoppling uppmärksamhet. Det mest omtalade projektet är det kinesiska företaget Putailais planerade batterianodfabrik i Torsboda, men även andra investeringar leder till rubriker, till exempel kinesiskägda vindkraft och Senior Material, också en underleverantör till batteriindustrin, vars etablering i Eskilstuna försenats av ett mål i mark- och miljödomstolen.

Kinesiska investeringar spelar idag en inte obetydlig roll i den svenska ekonomin. Kinesiskägda företag (inklusive Hongkong) hade 2020 nästan 35 000 anställda i Sverige. Kinesiskägda företag stod för ungefär 1,9 procent av Sveriges totala företagstillgångar och 3,2 procent av den totala omsättningen. Om man mäter utlandsägda företags utgifter för forskning och utveckling är Kina dessutom det viktigaste ägarlandet idag. Sådana utgifter har stor betydelse för den kunskapsintensiva svenska ekonomin.

Men Kina är en ekonomi där näringslivet står under starkt inflytande av politiken. Kinesiska företag investerar ofta i sektorer som är centrala

för landets planer att utveckla sin egen forskning och industri, bland annat industrisatsningen Made in China 2025 (se tabell). Dessa planer innehåller ett fokus på kunskapsintensiva branscher som informations- och kommunikationsteknik, artificiell intelligens, rymdteknik, datorstyrda verkstadsmaskiner och robotteknik. Under året pågår en debatt i EU om att Kinas industriella subventioner har lett till en ojämn spelplan för europeisk industri.

På senare år har Sveriges säkerhetstjänster varnat för Kinas intresse för svensk teknik och kunskap. Industrispionage förekommer, och kinesiska medborgare och kinesiskägda företag är enligt kinesisk lag skyldiga att lämna ut information till landets underrättelsemyndigheter. Sammantaget medför detta en risk för olovlig överföring av säkerhetskänslig teknik. Svensk teknik skulle kunna komma att användas för militära ändamål i Kina, liksom för opinionspåverkan och kartläggning av opinionsbildare, politiker och dissidenter. Investeringar från Kina innebär även sårbarhet för ekonomiska påtryckningar, vilka Kina historiskt har tillgripit mot länder som verkat mot regimens politiska intressen. Därmed går frågan om kinesiska investeringar in i frågan om Sveriges beroende av Kina.

Antal verksamma företag i Sverige förvärvade av kinesiska ägare som sammanfaller med MIC2025:s teknikområden. Data från FOI 2023.

	Område inom MIC2025	Antal företag
1	Nästa generations informationsteknologi	20
2	Datorstyrda verkstadsmaskiner och robotteknik	2
3	Flyg- och rymdteknik	1
4	Teknik för sjöfart och högteknologiska fartyg	2
5	Avancerad järnvägsutrustning	0
6	Energibesparande och 'gröna' fordon	12
7	Utrustning för elproduktion	13
8	Maskineri för jordbruk	1
9	Innovativa material	1
10	Biomedicinsk och högeffektiv medicinsk utrustning	11
	Totalt	63

December

6/12

Mark- och miljödomstolen nekar länsstyrelsens överklagan och ger tillstånd till det kinesiska företaget Senior Materials fabriksetablering utanför Eskilstuna. Företaget hoppas börja leverera separatorfilm till litiumbatterier åt bland andra Northvolt under 2025.

12/12

EU-förordningen om kritiska råmaterial godkänns av EU-parlamentet. Rättsakten syftar till att säkra försörjningen av kritiska råvaror och minska det stora beroendet av främst kinesisk export av dessa material. Akten innebär bland annat att brytningstillstånd ska beviljas snabbare, vilket förbättrar utsikterna för gruvbrytning i exempelvis norra Sverige.

1/12

Den nya lagen om granskning av utländska direktinvesteringar träder i kraft. Inspektionen för strategiska produkter (ISP) förväntar sig att de utifrån lagen bland annat kan komma att granska kinesiska investeringar i skyddsvärd verksamhet.

31/12

Karolinska Institutet (KI) stänger sitt omdebatterade centrum för regenerativ medicin i Hongkong efter att den planerade finansieringen har löpt ut. KI ska ingå i ett nytt centrum med Chinese University of Hong Kong i samma lokaler från och med 2024.

Putailai och investeringen i Timrå

Årets mest uppmärksammade kommersiella satsning med Kinakoppling är tveklöst Putailais (PTL) investering i Timrå kommun. Den 4 maj tillkännages det att företaget ska investera runt 13 miljarder kronor i en ny anodfabrik i Torsboda Industrial Park. Anoder är en batterikomponent som tillverkas av bland annat grafit, och planen är att börja leverera till Northvolt under 2025–2026. I september framkommer det även att PTL för samtal om att etablera ytterligare en fabrik i området, men för en annan typ av tillverkning än grafitanoder.

Reaktionerna på nyheten är delade. Å ena sidan gläder sig kommunföreträdare från Sundsvall, Timrå och Härnösand åt ett beräknat tillskott av 1 900 nya jobb och i förlängningen ytterligare 4 000 nya arbetstillfällen i regionen. Dessa och andra, inklusive det halvstatliga Business Swedens vd Jan Larsson, menar att etableringen bidrar till en hållbar och konkurrenskraftig batteriindustri i Sverige. Det rör även en industrigren med klara bidrag till den gröna omställningen. Å andra sidan lyfts oro över potentiella risker med den kinesiska motparten. Mot bakgrund av europeisk riskminimeringspolitik och Sveriges beslutade investeringsgranskningslag, som träder i kraft i december, uppstår en debatt om huruvida kommuner i sina beslut ska ta hänsyn till nationella säkerhetsintressen, eller om det enbart ska vara statens ansvar. Under hösten lämnar säkerhetsskyddschefen i Timrå kommun sin post och uppger att det varit omöjligt att förbli lojal mot kommunledningen och samtidigt säkerställa att säkerhetsskyddslagen efterlevs i samband med PTL:s satsning i Torsboda.

Satsningen får även pr-problem med en Xinjiangkoppling. I juni pekar Kinakännaren Magnus Fiskesjö på information om att PTL har ett dotterbolag i regionen Xinjiang. Kinas hårdföra

assimilationspolitik gentemot minoriteter – inklusive omfattande tvångsarbete och anklagelser om folkmord – i Xinjiang har fått USA att helt förbjuda import från den regionen. Flera debattörer menar att granskningen av PTL har varit bristfällig. De kommunala parterna menar däremot att tillräckliga kontroller har gjorts, och det kommunala Torsbodabolagets vd säger att potentiella övergrepp mot mänskliga rättigheter är en utrikespolitisk fråga.

Under hösten rapporterar media att avtalet mellan PTL och Torsbodabolaget har sekretessbelagts, med hänvisning till kinesisk lagstiftning. Efter Sundsvalls Tidnings överklagan beslutar kammarrätten i Sundsvall i november att det var oskäligt att sekretessbelägga avtalet i dess helhet. Därpå offentliggörs delar av överenskommelsen, som bland annat visar på flera kostsamma åtaganden från den kommunala sidan. Fabriken planeras vara klar vid årsskiftet 2025/2026.

Bild: Fredrik Sandberg / TT

Om Nationellt kunskapscentrum om Kina

Nationellt kunskapscentrum om Kina (NKK) vid Utrikespolitiska institutet (UI) bedriver forskningsbaserad och policyrelevant analys och rådgivning om Kinarelaterade ämnen. Fokuset ligger på frågor av särskild vikt för svenska intressen. Eventuella åsikter som uttrycks i denna publikation är författarnas egna, och ska inte tolkas som att de återspeglar NKK:s eller UI:s position.

Bilder

Sid 4: Shutterstock / TT

Sid 6-7: @roadtripwithraj / Unsplash

Sid 8: Mark Schiefelbein / AP / TT

Sid 12: Fredrik Sandberg / TT

Sid 17: Chiang Ying-ying / AP / TT

Sid 20: Thibault Camus / AP / TT

Sid 24: Tomas Oneborg / SvD / TT

Sid 31: Henrik Montgomery / TT

Sid 34: Stefan Jerrevång / TT

Sid 43: Yuki Iwamura / AP / TT

Sid 46: Ng Han Guan / AP / TT

Sid 51: Anders Wiklund / TT

Sid 53: Helena Landstedt / TT

Sid 60: Shutterstock / TT

NATIONELLT
KUNSKAPSCENTRUM
OM KINA

UTRIKESPOLITISKA
INSTITUTET